

Vladimír Zeman. *Vybraná témata z teologie sv. Ireneje z Lyonu*. Rigorózní práce. Praha 2015.

OPONENTSKÝ POSUDEK

Na KTF UK byla předložena rigorózní práce z oblasti patristické teologie věnující se teologii Ireneje z Lyonu. Práce „vychází doslovně z diplomové práce [...] obhájené 19.5.2014 na Katedře filosofie a patrologie Cyrilometodějské fakultě teologické fakulty (*sic*) Univerzity Palackého v Olomouci a přináší pouze nepatrné změny v gramatické a stylistické korektuře a doplněny odkazy na bibliografii a poznámkový aparát“ (s. 5). Vedle toho autor uvádí, že „je přidán seznam citovaných míst z děl sv. Ireneje a dodán abstrakt do přílohy“ (tamtéž). Práce byla obhájena jako výborná, rozsah práce není uveden, ale odhadem by mohl splňovat požadovaný rozsah a práce tedy mohla být podána – alespoň z formálního hlediska – jako rigorózní. Oponent se jako patrolog raduje z téměř jakéhokoli rozvoje patristických studií v našich zemích, a proto se do četby a hodnocení práce pustil s velkým očekáváním.

Titul práce označuje za téma „vybraná témata“ Irenejovy teologie. Již tento název signalizuje, že obsah práce není jednotný a nevěnuje se pouze jedinému problému či otázce. Podobně v úvodu (s. 12) si autor práce žádnou hypotézu, otázku, ani problém nestanovuje, v závěru pak deklaruje, že cílem práce „bylo více proniknout do učení sv. Ireneje z Lyonu s ohledem na různá témata, která se v jeho díle vyskytují“ (s. 83). Domnívám se, že toto nejasné vymezení celé práce je zároveň jednou z jejích největších slabín. Důsledkem takto nevymezeného přístupu je mj. arbitrárnost volených témat, jednak s ním souvisí i absence kritického elementu při studiu Irenejovy teologie. Neduhem, kterým také práce trpí, je nezaměřenost k cíli a absence metody, a proto se autorovi nedaří rozlišovat pro jeho práci podstatná a nepodstatná témata a další souvislosti. Práce se stává bezbřehou, kde úsilí autora může být jen stěží zacíleno, a proto se vystavuje nebezpečí, že výsledkem práce bude pouhý, jakkoli snad poučený, kompilát, případně popularizační práce. Obávám se, že toto nebezpečí předložená práce nakonec nezdolala.

Práce je rozdělena do tří částí. První z nich představuje základní charakteristiky Irenejova života a díla, sestavené z patristických manuálů, ale obsahuje také přehled témat Irenejovy teologie, a to opět na učebnicové či manuálové úrovni. V této části by měl být představen současný stav badání – ten však žadatel zcela vynechal, ačkoli úspěšná rigorózní práce si žádá, aby byl

status quaestionis představen. Jeho absenci považují za závažný metodologický prohřešek. I zde si autor znesnadnil práci tím, že konkrétní téma pro svou práci nestanovil: kdyby jeho práce byla jasněji vymezena, mnohem lépe by se mu relevantní literatura nacházela a studovala.

Druhá kapitola má „pojednávat o některých tématech z teologie sv. Ireneje“ (s. 5). Tuto kapitolu lze považovat za zásadní, zvláště rozbořem klíčového Irenejova pojmu ἀνακεφαλαίωσις, *recapitulatio* – rozbor je z velké části jazykový a především navrhuje podoby českého překladu tohoto termínu. Škoda, že se nepovedlo provést hlubší teologickou analýzu pojmu, pokud možno na úrovni textové analýzy. Z velké části rozbor leží na Fundově disertaci z roku 1978, opírá se též o Houkalovu knižně vydanou disertaci z roku 2009. Lze považovat za chvályhodné, že autor vyzdvihl pojem ἀνακεφαλαίωσις jako klíčový pro Irenejovu teologii: zde by šlo bezpochyby téma rozpracovat a na něm postavit celou práci. Přijít na nové podnětné prvky Irenejovy teologie ἀνακεφαλαίωσις po Scharlovi (1941) a Orbem (1969) je jistě obtížné, rozpracování pohledu na Irenejovu teologii prismatem pojmu ἀνακεφαλαίωσις se však jeví jako podnětné – škoda, že mu nebyl věnován větší prostor, nebyly uvedeny širší historickoteologické souvislosti, komparace se spisy apoštolských otců, novozákonními apokryfy, gnostickými spisy, soudobými teology apod.

Poslední, třetí kapitola (doplněná o přílohu v podobě překladu promluvy sv. Jana Pavla II. na univerzitě v Lyonu) od předešlého tématu značně uniká: sleduje ohlasy Irenejovy teologie v církevním magisteriu především 20. a začátku 21. století. Logicky by se nabízelo sledovat pojem ἀνακεφαλαίωσις/*recapitulatio* a jeho ekvivalenty u patristických autorů, případně i dále ve středověké a novověké teologii. Pokud autor zvolil recepci Ireneje v soudobém magisteriu, pak měl věnovat více pozornosti historickému kontextu, v němž jednotlivé církevní dokumenty, zvláště dokumenty II. vatikánského koncilu vznikaly. Nelze upírat snahu vyhledat ohlasy na sv. Ireneje v soudobých dokumentech, ale i zde by bylo třeba neomezit se na výčet jednotlivých citací, který k Irenejovým textům přistupuje podobně jako metoda novoscholastického manuálu, když jednotlivé výroky z Ireneje se stávají pouze důkazy podporujícími tu či onu nauku předkládanou v magisteriálním dokumentu.

Použitá literatura vypadá na první pohled impozantně počtem jednotlivých položek. Domnívám se však, že její složení se jeví při bližším pohledu jako problematické. Vymezení „pramenů“ jen na Ireneje a Eusebia považuji za zavádějící (pramen v tomto případě představuje jak Písmo, patristické a středověké spisy, ale nakonec i magisteriální dokumenty). Odkaz na tak podstatné dokumenty, jako je latinské znění dokumentů II. vatikánského koncilu, jen za pomoci internetového odkazu, nepovažuji za vhodné, zvláště existuje-li v přístupné edici (s. 89).

Až na výjimky scházejí odkazy na soudobou knižní i časopiseckou produkci, práce zůstává u klasických prací, nezářídka se zastavuje u produkce více než století staré – vzhledem k jazykovým schopnostem kandidáta by přitom přístup k současné světové literatuře neměl být problémem. U diplomové práce lze snad absenci současné literatury, nezářídka dostupné nejen mezinárodní výpůjční službou, ale také pomocí elektronických databází, prominout, nikoli však u práce rigorózní. Za zcela nepřijatelnou a metodologicky chybnou považují volbu citovat výhradně z latinského textu *Adversus haereses* (ale také dalších patristických spisů vč. Eusebia) a vysvětlením, že „řecký originál je z větší části ztracený“ (s. 12, pozn. 1). Při použití kritických edic je pak obvyklé, že se uvádí paginace citovaných textů, ta však v práci schází. Zvolený bibliografický úzus nesleduje zásady stanovené Metodologickým pokynem pro psaní prací na KTF (Opatření děkana KTF č. 1/2010).

Závěrem: Rigorózní práce „prokazuje schopnost samostatné činnosti v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo k samostatné tvůrčí činnosti“ (*Rigorózní řád UK v Praze*, čl. 4 §3). To předpokládá, aby adept rigorózního řízení prokázal schopnost seznámit se se stavem bádání a kriticky se tázat, zda představovaná hypotéza může, či nemůže být obhájena. V předkládané práci se bohužel s jedním, ani s druhým nesetkáme. Práce vyvolává dojem, že „vybraná témata“ v názvu práce poukazují na určitý pokus o expozici, která zabere prostor požadovaný pro odevzdanou práci. Je sice možné, že při současné úrovni studentů teologických fakult mohla být tato práce na olomoucké teologické fakultě obhájena s velmi dobrým výsledkem, ale poměrná kvalita práce oproti průměru toho, s čím se lze na magisterském stupni studia teologie setkat, nestačí k tomu, aby práce mohla být úspěšně obhájena jako licenciátní. Práce neseznamuje s novými výsledky, nelze ani říci, že by se autor postavil k ireneologickému bádání z nějakého nového úhlu pohledu, pro který by daná práce byla vítaným příspěvkem – snad s výjimkou relectury za pomoci pojmu ἀνακεφαλαίωσις, bylo by však třeba zjistit, zda se mu již některý autor nevěnuje. Domnívám se, že téma práce bylo nevhodně zvoleno a že výsledkem je přehledová práce postrádající kritickou práci s prameny, která sice vykazuje adeptoovo zaujetí sv. Irenejem a zájmem o nauku církve, avšak celkové požadavky kladené na rigorózní práci – zvláště požadavek prokázat schopnost samostatné činnosti ve výzkumu – nesplňuje. Z uvedených důvodů práci k obhajobě **nedoporučuji**.

David Vopřada